

УДК 65.012.8:33(477)

**ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ
БЕЗПЕКИ НА ВІДТВОРЕННЯ
НАСЕЛЕННЯ**

**THE IMPACT OF SOCIAL
SECURITY ON POPULATION
REPRODUCTION**

Коленда

Наталія Вікторівна
natalja_kolenda@lenta.ru

фото

кандидат економічних наук

Стаття присвячена визначенню сутності поняття соціальної безпеки населення та її основних ознак. У статті на теоретичному рівні обґрунтовано зв'язок соціальної безпеки з відтворенням населення.

Статья посвящена определению сущности понятия социальной безопасности населения и ее основных признаков. В статье на теоретическом уровне обосновано связь социальной безопасности с воспроизведением населения.

Article is devoted to the definition of the essence of concept of social security of the population and its main features. This article theoretically grounded connection with the social security and the reproduction of the population.

Ключові слова: соціальна безпека, відтворення населення, природний рух, міграційний рух.

Ключевые слова: социальная безопасность, воспроизведение населения, естественное движение, миграционное движение.

Key words: social security, population reproduction, natural movement, migration.

Вступ. Важливість забезпечення соціальної безпеки населення визначається насамперед існуванням у людей першочергових або вроджених потреб, без задоволення яких, на думку багатьох науковців, подальший розвиток та рух індивіда вперед відбуватися не буде. Це, у свою чергу, зумовить появу соціальної напруженості та конфліктності у суспільстві, породить ряд загроз і небезпек для соціального та економічного розвитку. Основними загрозами, які можуть виникнути при низькому рівні забезпечення соціальної безпеки або її відсутності, є депопуляція населення, перехід до звуженого відтворення, старіння нації.

Доводиться констатувати, що теоретична і практична база розв'язання проблем соціальної безпеки не має належного розвитку, не дивлячись на те, що на сьогодні вже є ряд науковців, які займаються дослідженням у цій сфері, зокрема Г. Башнянин, О. Білорус, Д. Богиня, Т. Васильців, В. Геєц, О. Давидюк, Б. Данилишин, С. Дойл, О. Іляш, Л. Ільчук, В. Куценко, Е. Лібанова, Б. Мінін, О. Новікова, В. Паламарчук, Г. Пастернак-Таранущенко, Ю. Порохнявий, Л. Семів, В. Скуратівський, Л. Шевчук та ін.

Мета роботи полягає у визначенні сутності соціальної безпеки та дослідження її впливу на відтворення населення.

Методи дослідження. Інформаційною основою роботи є наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів, публікації в періодичних виданнях, ресурси Internet, нормативно-правові акти.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення.

Результати. У Наказі Міністерства економіки України "Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України" зазначено, що складовою частиною економічної безпеки виступає демографічна безпека – це такий стан захищеності держави, суспільства та ринку праці від демографічних загроз, при якому забезпечується розвиток України з урахуванням сукупності збалансованих демографічних інтересів держави, суспільства й особистості відповідно до конституційних прав громадян України [1].

Тобто демографічна безпека повинна гарантувати соціальне відтворення населення, створити умови для нормальної життєдіяльності людини, задоволення її потреб щодо споживання, сімейних відносин, охорони здоров'я, освіти, культури, забезпечення соціальних прав громадян у разі зниження матеріального рівня життя, втрати роботи, працездатності, старіння тощо, а також соціальну справедливість. Практично за основними складовими та напрямками розвитку демографічна безпека дублює соціальну. Тому вважаємо за логічне при дослідженні впливу безпеки на відтворення населення

використовувати поняття соціальної а не демографічної безпеки.

Розпочнемо з того, що практично соціальна безпека повинна гарантувати людині дотримання та реалізацію її основних прав, які задекларовані у Конституції України. Зокрема до конституційних обов'язків України у соціальній сфері відносять: охорона праці та здоров'я людини, встановлення мінімального гарантованого розміру заробітної плати, забезпечення державної підтримки сім'ї, інвалідів та осіб похилого віку, розвиток системи соціальних служб, встановлення державних пенсій, допомог та інших гарантій соціального захисту.

Узагальнивши вищесказане та провівши теоретичне дослідження наукових праць вітчизняних та зарубіжних науковців, які стосуються проблем забезпечення соціальної безпеки, можемо визначити, що соціальна безпека населення повинна відповідати таким ознакам: надійна захищеність соціальних інтересів; створення умов для нормальної життєдіяльності; суспільно нормальний рівень соціальних умов та соціальних благ; захищеність життєво важливих інтересів від можливих загроз; збереження та розвиток людського потенціалу; гарантування простого чи розширеного відтворення населення.

Отже, соціальна безпека населення – це стан надійної захищеності життєво важливих інтересів населення від можливих загроз його матеріальному достатку, соціальному добробуту, здоров'ю та життєдіяльності, за якого забезпечується збереження та розвиток людського потенціалу, розширене чи просте відтворення населення, а також досягнення в суспільстві соціальної злагоди і цілісності.

Виходячи із самої сутності соціальної безпеки, можемо виділити такі її основні компоненти:

- безпека працевлаштування, яка визначатиме гарантованість зайнятості людини, можливість забезпечити себе роботою, захищеністю від безробіття;
- фінансова безпека, як гарантія збереження та покращення матеріального стану;
- безпека харчування, яка дає можливість купувати та споживати якісну,

безпечну і корисну їжу;

- безпека проживання, як гарантія наявності житла з відповідними умовами, а також можливість поліпшення своїх житлових умов;

- безпека здоров'я, як гарантія забезпечення можливостей для профілактики захворювань та покращення стану свого здоров'я;

- безпека освіти, яка визначатиме умови для здобуття та постійного оновлення знань, підвищення освітнього рівня населення;

- безпека культури та відпочинку, як гарантія забезпечення духовного розвитку та відпочинку населення;

- соціальне забезпечення, як гарантія створення державою умов для захисту населення від обставин, які не залежать від них (втрата працездатності, роботи, матеріальна незахищеність);

- громадянська безпека включає гарантування умов для підтримання та сприйняття громадянської позиції кожного жителя країни.

Визначивши сутність поняття соціальної безпеки, можемо з'ясувати її зв'язок з відтворенням населення (рис. 1).

Відомі два підходи до визначення поняття відтворення населення – вузький і широкий. У першому випадку відтворення населення розглядають як процес безперервного відновлення поколінь внаслідок народжуваності й смертності, тобто його природний рух. У другому випадку відтворення населення розглядають як сукупність трьох видів його руху – природного, просторового і соціального [2].

У роботі зупинимося на першому підході. Отже, вважатимемо, що відтворення населення відбувається під впливом таких процесів, як народжуваність, смертність та міграція. Оскільки, людина має біологічну і соціальну приналежність, то можна визначити чинники, які впливають на її відтворення, проте механізм і ступінь дії різних чинників на відтворення населення неоднакові.

На процес народжуваності мають значний вплив такі складові соціальної безпеки як забезпеченість житлом, рівень доходів родини та динаміка їх

зростання; наявність постійного місця роботи; забезпеченість закладами соціальної інфраструктури та якість роботи їх персоналу; стан сфери послуг у місці проживання родини; стан здоров'я населення та ситуація в самій системі охорони здоров'я; культурно-освітній рівень населення. Забезпеченість на достатньо високому рівні вище перелічених складових безпек може позитивно впливати на процес народжуваності, а відсутність, навпаки, – зменшувати її рівень. За умов невпевненості, несприятливих соціально-політичних та економічних перспектив спостерігається відмова сімей від народження другої та третьої дитини, момент їх появи на світ відкладається до кращих часів.

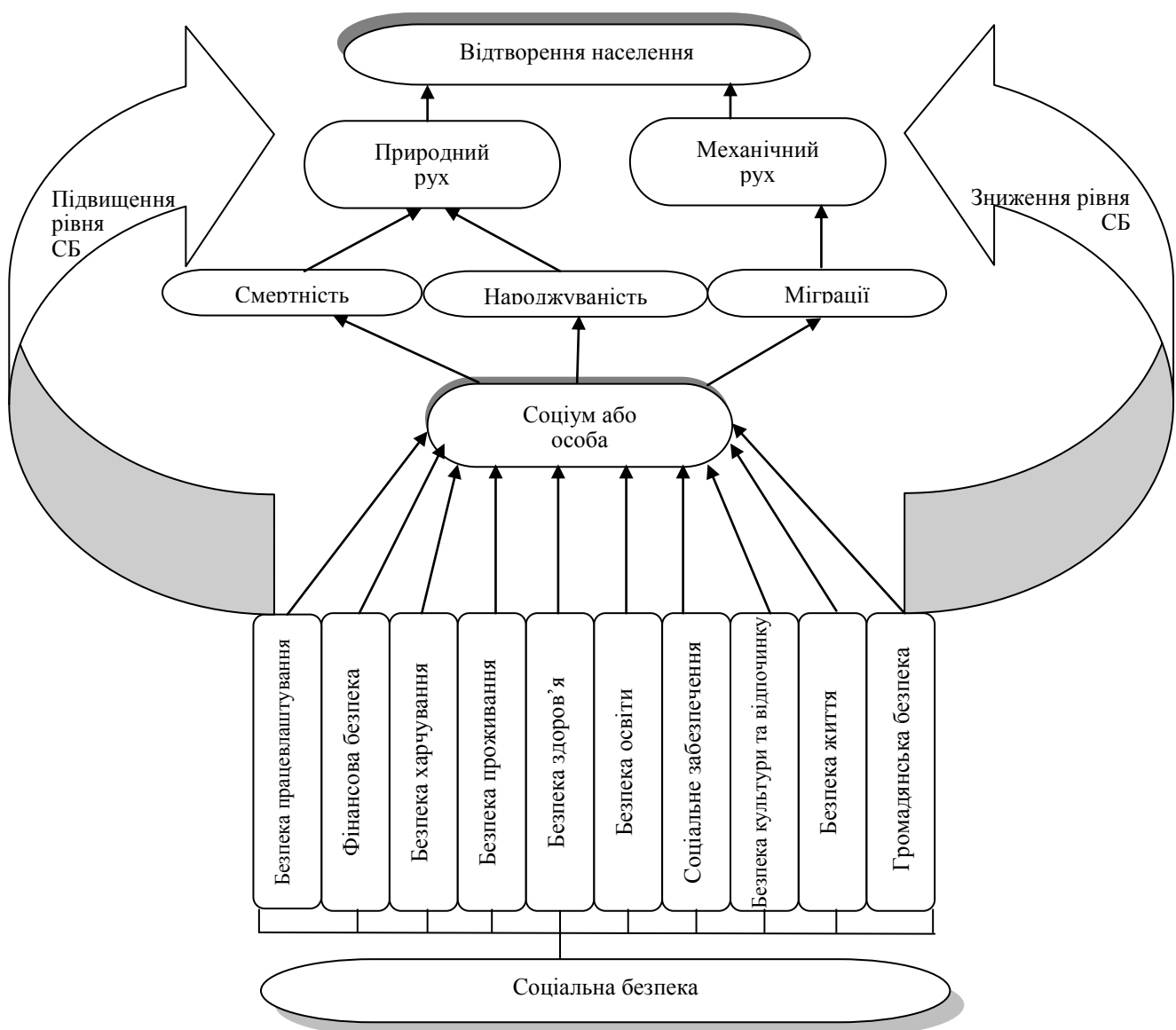

Рис.1. Схема зв'язку соціальної безпеки з відтворенням населення

Інша складова природного руху населення – це його смертність. Смертність теж залежить від певних складових соціальної безпеки, зокрема: умови праці й побуту людей, рівень їх доходів та житлової забезпеченості, якість житлових умов та організації сфери обслуговування, забезпечення якісними продуктами харчування, одягом, взуттям, організація відпочинку та рекреації, соціальний захист; якість системи охорони здоров'я. Незадоволеність потреб людини за даними складовими негативно впливатимуть на рівень смертності.

Стан соціальної безпеки теж певним чином впливає на міграції, зокрема сюди можемо віднести такі чинники, як рівень доходів, житлове забезпечення, рівень розвитку соціальної інфраструктури, умови праці та побуту, рівень зайнятості.

Висновки. Тобто соціальна безпека, яка включає в себе забезпечення матеріального та соціального добробуту населення, безпосередньо пов'язана з відтворенням населення, оскільки чинить на нього як прямий так і опосередкований вплив. Адже для стимулювання розширеного відтворення кожному громадянину необхідно забезпечити впевненість у майбутньому, в можливості розвитку і повної реалізації власної особистості й особистості своїх нащадків. Тобто необхідним є забезпечення відповідного рівня соціальної безпеки для повноцінного відтворення населення. У свою чергу, відтворення населення впливає прямим чином на формування трудового потенціалу, від якого безпосередньо залежить соціально-економічний розвиток держави.

Література:

1. Наказ Міністерства економіки України "Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України". – 2007. – № 60. – 13 с.
2. Муромцева Ю.І. Демографія: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2008. – 300 с.